

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ РОСЛИННИЦЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ОСОБИСТИМИ СЕЛЯНСЬКИМИ ГОСПОДАРСТВАМИ

Постановка проблеми. Селянські домогосподарства в Україні нині виробляють більше рослинницької продукції, ніж усі організовані сільськогосподарські підприємства разом. Проте вирощування будь-якої рослинницької продукції не для власних потреб зумовлює необхідність або ж її реалізації як сировини, або ж переробки з метою її реалізації як готової продукції, тобто перед особистим селянським господарством (ОСГ) постає проблема пошуку шляхів збуту вирощеної продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що дослідженню проблематики функціонування сільських домогосподарств присвячено багато наукових праць, серед яких особливої уваги заслуговують дослідження О.М. Шпичака та Л.Л. Попової [1], В.В. Юрчишина [2], В.К. Збарського та П.К. Канінського [3], І.В. Свиноуса [4] та багатьох інших відомих науковців. Проте, не зважаючи на безліч наукових публікацій, присвячених дослідженню проблем діяльності особистих селянських господарств, для ОСГ актуальним залишається вибір шляхів реалізації вирощеної рослинницької продукції, що визначило необхідність подальших наукових пошуків у цій галузі економічної науки та зумовило потребу в проведенні цього дослідження.

Метою публікації є обґрунтування шляхів вирішення проблеми реалізації рослинницької продукції особистими селянськими господарствами.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку економічних відносин в сільському господарстві ступінь продовольчої безпеки нашої держави значною мірою залежить від рівня виробництва продукції в особистих підсобних господарствах сільського населення, які сьогодні

є основними виробниками сільськогосподарської сировини. Не зважаючи на цей факт, часто доходи сільських домогосподарств є дещо нижчими від рівня прибутків організованих аграрних підприємств в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь, адже виростити сільськогосподарську продукцію на особистих ділянках — це тільки половина справи та при цьому не менш складним є завдання забезпечення її переробки, а також реалізації. На сьогоднішній день це чи не найактуальніша проблема для селянських господарств, оскільки зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та підвищення рівня її товарності без формування належної переробно-збутової інфраструктури для особистих селянських господарств є завданням практично нездійсненним.

Слід зазначити, що рослинницька продукція селянських домогосподарств самостійно розподіляється ними за видами її використання та каналами реалізації. Одна з них використовується для власних потреб самих господарств, зокрема на власне споживання та на виробничі потреби (корм для худоби, насіння). Інша ж частина продукції вирощується з метою її реалізації (рис. 1).

Сьогодні основними каналами реалізації продукції рослинництва для господарств населення є продовольчий ринок та різноманітні заготівельні організації. При цьому необхідно відзначити, що через роздрібні продовольчі ринки приватник реалізує незначну кількість продукції з тієї причини, що в більшості випадків за цим каналом збуту її просто не вигідно реалізовувати, оскільки на ринку рослинницька продукція селянських домогосподарств реалізується не як готова про-

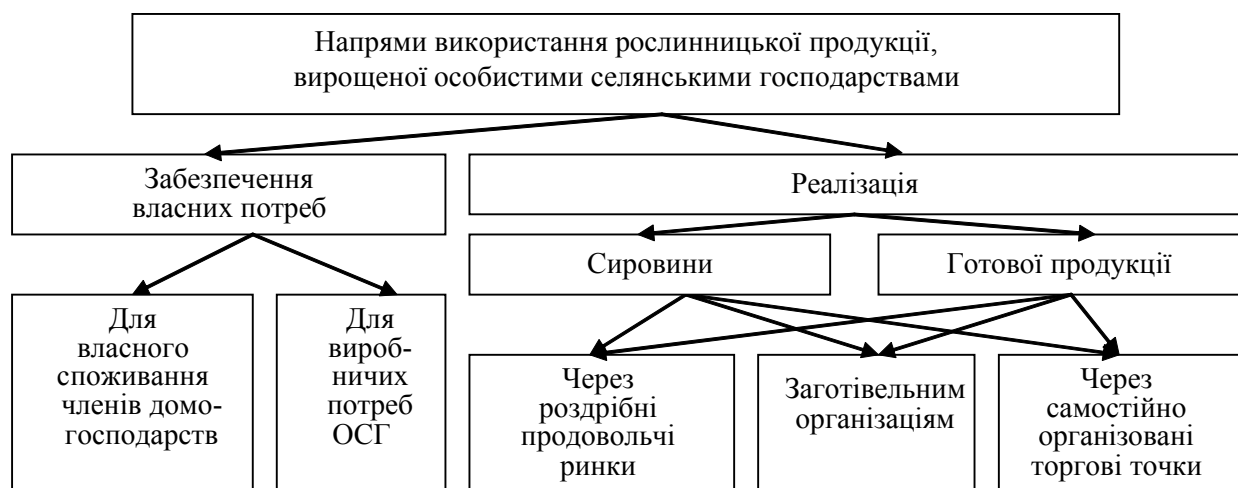

Рис. 1. Напрями використання рослинницької продукції, вирощеної особистими селянськими господарствами

Результати вирощування й реалізації сільськогосподарської сировини окремих видів та продукції її переробки в ОСГ І. П. Федорченка*

Вид продукції та канал реалізації	Виручка в розрахунку на 1 га посівів, грн.	Прибуток в розрахунку на 1 га посівів, грн.
І. Соняшник		
Насіння соняшника через роздрібні продовольчі ринки та через заготівельні організації	5290	2115,38
Олія та шрот як продукти переробки насіння соняшника	7390	3823,56
ІІ. Капуста		
Капуста свіжа пізніх сортів в головках	13257	3115,58
Капуста квашена	22045	7153,35

*Розраховано за даними селянського домогосподарства Федорченка Івана Павловича, с. Степківка Уманського району Черкаської області за 2009 рік.

дукція (хліб, олія, тощо), а як сировина (зерно, насіння соняшника).

Разом з тим, вирощена рослинницька продукція лише тоді стає справжнім товаром, якщо вона реалізується не заготівельним організаціям та не як сировина переробному підприємству, а продається як повноцінна готова продукція, тобто продукт харчування чи готовий для використання товар кінцевому споживачеві [4, с. 55].

Слід відзначити, що реалізація готової продукції, а не сільськогосподарської сировини приносить суб'єктам, що її реалізували, значно вищий розмір доходів, ніж продаж сировини. Зокрема, порівняння розмірів доходів від реалізації селянським домогосподарством І.П. Федорченка, с. Степківка Уманського району насіння соняшника, вирощеного на площі 1 га посівів, а також продукції його переробки (олії та шроту), вироблених із соняшникового насіння, отриманого з 1 га угідь під посівами цієї культури свідчать, що досліджуваному селянському домогосподарству значно вигідніше продавати не сільськогосподарську сировину (насіння соняшника), а продукцію її переробки, тобто олію та шрот (табл. 1). Крім того, як свідчать результати дослідження окремих вчених [1; 4], якщо отриманий при цьому шрот використати на годівлю худоби, то сукупний фінансовий результат від реалізації сільськогосподарської продукції буде ще вищим.

Наприклад, дані про вирощування й реалізацію соняшника та продукції його переробки, отриманих в розрахунку на 1 га угідь, наведені в таблиці 1, свідчать, що у випадку продажу не сировини (насіння соняшника), а продукції її переробки (олії та шроту), домогосподарство І.П. Федорченка отримало виручку в розмірі на 40% більшу та, крім того, розмір прибутку від реалізації продукції переробки насіння соняшника майже вдвічі вищий.

Схожа ситуація і з реалізацією капусти, яку в 2009 році зазначене ОСГ вирощувало з метою її реалізації, зокрема розмір виручки від реалізації на роздрібно-продовольчому ринку міста Умань капусти квашеної в розрахунку на 1 га посівів цієї культури, урахувуючи

незначний рівень витрат на її переробку, порівняно з переробкою, скажімо, зернових чи соняшника, майже на 70 % більший, ніж виручка від реалізації свіжої капусти. При цьому прибуток від продажу капусти квашеної в розрахунку на 1 га угідь на 130 відсоткових пунктів вищий.

При цьому слід зазначити, що переробку насіння соняшника домогосподарство проводило не на власних виробничих потужностях, а в приватній олійні, що знаходиться в м. Умань, та розраховувалось за його переробку сировиною. Квашення капусти здійснювалось власними силами без використання найнятої праці, що й було головною причиною вищого, порівняно з реалізацією продукції переробки соняшника, розміру прибутку та рівня рентабельності.

Таким чином, для забезпечення нормального розвитку приватним господарствам населення необхідно не лише організувати точки збуту та шукати канали й ринки реалізації виробленої продукції, але й також переробляти рослинницьку сировину власного виробництва з метою підвищення розмірів як доходів, так і прибутків від їх реалізації.

Результати проведеного в зв'язку з цим опитуванням, респондентами якого були близько сотні голів особистих селянських господарств Уманського району показали, що, на думку переважної їх більшості, нині гостроактуальною стала проблема об'єднання зусиль селянських домогосподарств з метою організації на кооперативних засадах як цехів переробки сільськогосподарської продукції, так і нових каналів збуту рослинницької продукції, зокрема спільними зусиллями кількох домогосподарств легше побудувати в районному центрі точку продажу сільськогосподарської продукції та організувати в ній торгівлю на належному рівні, забезпечивши при цьому безперебійне постачання для цієї торгової точки товарної сільськогосподарської продукції. Слід зазначити, що в умовах посилення конкуренції з боку як крупних вітчизняних постачальників сільськогосподарської продукції, так і зарубіжних сільськогосподарських

товаровиробників, процес кооперації селянських домогосподарств — виробників сільськогосподарської продукції — повинен набути характеру системних відносин, а не окремих спроб об'єднання селянських домогосподарств, що знаменує собою перехід до інтенсивного типу розширеного відтворення.

Кооперація селянських домогосподарств суттєво збільшить ефективність реалізації ними сільськогосподарської продукції [5, с. 71] та дозволить підвищити рівень продуктивності праці окремих з них, адже нині недостатня чисельність техніки та інших засобів виробництва в домогосподарствах сільського населення потребує для вирішення виробничих питань та реалізаційних проблем більшої кількості часу, оскільки головною причиною низького рівня продуктивності праці та високої трудомісткості виробництва продукції домогосподарств населення є те, що вони, як складова агропромислового комплексу, мають найнижчу з-поміж інших категорій товаровиробників фондозабезпеченість, що складає менше 2 % основних виробничих фондів сільськогосподарської галузі [2]. Спільне ж продуктивне використання техніки, складських приміщень, спільна переробка і збут сільськогосподарської продукції забезпечують більш ефективне ведення господарства та підвищують рівень їх прибутковості.

Крім того, кооперація селянських домогосподарств не тільки забезпечить можливість організації спільної переробки та реалізації сільськогосподарської продукції, але й з часом дозволить їм створити єдину в межах території окремої сільської ради чи кількох сільських рад маркетингову, агрономічну службу та службу матеріально-технічного забезпечення їх виробничої діяльності.

Звичайно, у процесі спільного виробництва продукції селянськими домогосподарствами або ж діяльності спільних пунктів переробки та збуту виробленої продукції можуть виникати певні непорозуміння між окремими селянськими домогосподарствами, що організовують зазначений цех або точку продажу сільськогосподарської продукції. З метою законодавчого врегулювання конфліктних ситуацій та спірних питань державі необхідно забезпечити розробку та введення в дію нового законодавчого акта, яким би врегулювалися інтеграційні процеси в сфері селянських домогосподарств, або ж внести відповідні зміни до чинного Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» від 17 липня 1997 року № 469/97-ВР [6].

Висновки. Таким чином, подальший розвиток особистих селянських господарств як складової аграрного сектору економіки України має базуватися на основі їх кооперації з метою спільного виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції. Крім того, нині успішне функціонування особистих селянських господарств значною мірою залежить від стану розвитку організованих сільськогосподарських підприємств. Тому, наразі постало завдання не лише інтеграції ОСГ між собою, але й забезпечення їх співпраці з іншими, організованими сільськогосподарськими підприємствами.

Зважаючи на викладене, подальші дослідження

стосовно перспектив розвитку особистих селянських господарств в Україні слід присвятити перспективам інтеграції ОСГ як між собою, так і з крупнотоварними агроформуваннями.

Література

1. **Шпичак О. М.** Економічні проблеми виробництва тваринницької продукції в особистих підсобних господарствах України / О. М. Шпичак, Л. Л. Попова // Вісник аграрної науки. — 1998. — № 10. — С. 5 — 14.
2. **Юрчишин В. В.** Господарства населення: проблеми майбутнього / В. В. Юрчишин // Економіка України. — 2003. — С. 67 — 72.
3. **Збарський В. К.** Тенденції розвитку особистих селянських господарств / В. К. Збарський, П. К. Канінський // АгроІнком. — 2008. — №5 — 6. — С. 56 — 61.
4. **Свиноус І. В.** Методологічні аспекти трактування поняття «особисте селянське господарство» / І. В. Свиноус // АгроІнком. — 2008. — №5 — 6. — С. 53 — 56.
5. **Чаянов А. В.** Краткий курс кооперации / А. В. Чаянов. — Кемеровское кн. изд-во, 1989. — 88 с.
6. **Закон України** від 17 липня 1997 року № 469/97-ВР «Про сільськогосподарську кооперацію» — [Електронний ресурс] — Режим доступу : Ліга: еліт Закон Copyright: ІАЦ «Ліга». — 2010.

Ярошевич О.Я. Проблеми реалізації рослинницької продукції особистими селянськими господарствами

У статті розглянуто проблеми реалізації рослинницької продукції особистими селянськими господарствами, а також обґрунтовані напрями їх вирішення.

Ключові слова: особисті селянські господарства, рослинницька продукція, товарна продукція, сільськогосподарська кооперація.

Ярошевич О.Я. Проблемы реализации растениеводческой продукции личными сельскими хозяйствами

В статье рассмотрены проблемы реализации растениеводческой продукции личными сельскими хозяйствами, а также обоснованы направления их решения.

Ключевые слова: личные сельские хозяйства, растениеводческая продукция, товарная продукция, сельскохозяйственная кооперация.

Yaroshevich O.Y. Problems of realization of plant-grower products by the personal peasant economies

In the article the problems of realization of plant-grower products are considered by the personal peasant economies, and also directions of their decision are grounded.

Key words: Personal peasant economies, plant-grower products, commodity products, agricultural cooperation.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2010

Прийнято до друку 30.04.2010